

Ներածություն

Այս պատմությունը սկսվում է այնուամենայնիվ՝ սիրո, երազների ու հայրենական հպարտության հետ, որոնց ուժը անհավանական է, բայց մեր հոգին խորը արձագանք է տալիս անցյալի, ներկայի ու ապագայի անթողնված կողերին: Երբ նայում ենք մեր շուրջ, ստուգում ենք իին ձայնների, մթնոլորտային լեռների և ծովի անկեղծ պատմությունները, մենք շնչում ենք մեր երկրին, մեր մշակույթին ու մեր հոգիների երազին: Այսօր մենք պատմում ենք «Նոր հայրենական երկնքը», պատմություն, որը խթանում է, խոնավացնում է ու ճաշակավորում է մեր ներքին բոլոր զգացումները՝ երբ մեր սրտերը միասին են հնչում, երբ մեր հոգիները միասին են քայլում անցյալի անթողնված ճանապարհին, որ երբեք չի ավարտվում, քանի որ յուրաքանչյուր քայլում առկա է մեր ժառանգության ամուր կողը:

1. Հին արմատների տոնած ուղիներ

Նախկինում, երբ ժամանակը կարծես դադար էր ունեցել իր անթողնված ընթացքը, մեր իին մայրենի դարաշրջանը լցված էր պատմություններով, որոնք նվիրում էին մեր հոգիների անկեղծ զանգը: Երեխային, երբ առաջին անգամ քայլում էին ծածկված հին փողոցները, նրանք լսում էին մեր պապերի ու մայրերի պատմությունները, որոնք եղել են երազներ, կովեր և անչափ սիրելի ձայներ: Երբ մեր հոգիները վերադառնում էին այդ հին օրինքներին, նրանք զգում էին այն անսեղ, անթողնված «հայրենական երկնքը», որը նման էր խոնավ ու չհայտնաբերված լույսին, որն իր մեջ պահում էր մեր գոյության ամեն պարզ ու անկեղծ փաստերը:

Մայրերը պատմում էին, թե ինչպես են լեռները միշտ կանգնում մեր համար, միշտ կանգնած մեր զգացմունքներին, ինչպես ամեն մի քար, որ ենք տեսնում մեր շուրջ, անմոռանալի պատմություն է պատմում, և որ դրանք ամեն անգամ, երբ նայում ենք երկինք, մեզ հնչում են որպես մի ավանդական, անթողնված երգ: Այդ երգը, որը ժայռում էր մեր հոգիներում, դառնալով մեր կյանքի անմոռանալի արմատը, մեզ հիշեցնում էր, որ մենք պետք է վստահ լինենք անցյալին, որ մենք պետք է լսենք մեր սրտերը, որպեսզի բացահայտենք մեր իրական էռթյունը:

Այսպիսով, մեր նախնական քայլերը ուղի էին գալիս անցնելու համար այդ հին, անթողնված ճանապարհները, որտեղ մեր յուրաքանչյուրը նախանձում էր մեր մշակույթի, մեր ազգի ու մեր հավերժության ամեն նուրբ, անկեղծ նոտաները: Յուրաքանչյուր առօրյա քայլ, յուրաքանչյուր նոր հանդիպում, ամեն մի նուրբ քառ, որ

դուրս էր գալիս մեր հայաստանական սրտերից, վկայում էր մեր ընթացքի, մեր պահպանման ու մեր շարունակության անթողնված արմատներին: Այս ամենը, որպես մի անկեղծ, խոնավ «հայրենական երկնք», պարզ էր դառնում մեր հոգիներում, և մենք սկսում ենք մեր նոր ուղին, նոր ճանապարհորդությունը, որը կտրում է անցյալը, ներկան ու ապագան միատարած՝ իր մեջ միավորելով բոլոր այդ անթողնված ժառանգությունները:

2. Նոր առույթների դարպասներ

Հաջորդ փուլում, երբ մենք քայլում ենք դեպի նոր առույթներ, գիտենք, որ ամեն մի կետ, նույնիսկ ամեն մի անթողնված մոմենտ, ունի իր անթողնված կողը: Երբ ծնողների պատմությունները, որոնք այնքան սիրով եւ թաքնված ժառանգություն էին փոխանցում, փոխվում էին նոր մտքերով, նոր երազներով, մենք զգում էինք, որ մեր կյանքը մի քիչ ավելի ընդգրկում է այն անհայտ «երկնքը», որտեղ ժամանակը մշտապես շարժվում է՝, երբ անցնում ենք մեր անձնական քայլերով:

Այդ ժամանակակից առույթները, որոնք գալիս էին մեր քաղաքների անցողություններով, այդ նուրբ, անթողնված քայլիները, որից յուրաքանչյուր ժառանգության նոտա, յուրաքանչյուր հոգեբանական ստանալուց, դառնում էր մեր սեփական կյանքի մի հատված, ցույց տվեցին, որ մեր կյանքի իրական արժեքը անթողնված է, չհայտնաբերված և հավերժ մսալու համար: Այս նոր առույթները թողնում էին մեզ զգալ, որ յուրաքանչյուր լուսավոր ու մթնոլորտային միացումն այնքան էլ կարևոր է, որ այն մեզ մոտեցնում է մեր իրական ինքնությանը, մեր բնական, անկեղծ «երկնքին», որը միշտ կընդարձակվի մեր սրտերում:

Երբ ժամանակը շարունակվում էր, մենք սկսում ենք հասկանալ, որ նոր առույթները չկան միայն իրականությանը, այլ նաև մեր հոգիների ներքին ազատությանը, այն ազատության, որը մեզ հնարավորություն է տալիս բացահայտել մեր ամեն բարդ, անհայտ կողերը: Այդ կողերը, որոնք իր մեջ ունեն բոլոր անցյալի, ներկայի ու ապագայի ներուժը, դառնում են այն բացահայտիչ լույսը, որը միշտ կմսա մեր ներթքսում՝, որպես մեր կյանքի անկեղծ պատասխանը:

3. Հին պատմությունների գանձ

Նախկինում, մեր տունը լի էր հին հուշություններով, որոնք պատմում էին հին անցյալի անթողնված մասին: Ամեն մի հին տանիք, յուրաքանչյուր հին տան խառնված

ծախսված պատեր, ամեն մի հին գորգ, որը պատված էր մեր փողոցների եզրերին, պատմում էին իրենց անթողնված, անկեղծ պատմությունները:

Հին լուսանկարները, անթողնված գրքերը ու հիշողության նոտապանակները, որոնք մեր ընտանիքներն ու մեր հարազատները թողնում էին, միշտ կապվում էին իրար հետ, որպես անթողնված ժառանգության կող, որը մշտապես իրար հետ միավորվում էր: Երբ մենք նայում էինք այդ հին նյութերին, զգում էինք, թե ինչպես անցյալը վերադառնում է մեր ներքս, թե ինչպես այն շարժվում է մեր ներկայությանը, և ինչպես մեր ապագային դառնում է նոր երազ, նոր «երկնք», որտեղ յուրաքանչյուր մանրամաս, ամեն մի դետալ, իրենց մեջ պահում է այն անկեղծ, անթողնված հնյունը, որը մեզ փոխանցում է մեր սիրելի անցյալը:

Այդ օրերն էին, երբ մեր մայրերի և տոշների խոսքերը, մեր հին ավանդույթները, որպես անկեղծ նոտաներ, կանչում էին մեզ, թույլ տվեցին մեզ զգալ, որ մեր աշխարհը լցված է այդ անթողնված պատմություններով, որոնք նույնպես մեր համար, որպես անթողնված լույս, հավերժ թալվում էին մեր մեջ: Այդ ամենը մեզ հիշեցնում էր, որ պատմությունը, ինչպես նաև մեր կյանքը, միշտ պահանջում էն մեր խոնավ ուշադրությունը, մեր անկեղծ սիրո արտահայտությունը, որպեսզի այդ անցյալը, ներկա ու ապագա միավորվեն մի անթողնված «երկնք» ձևով, որը կտրում է մեր հոգիների անկեղծ կողերը:

4. Նոր սիրտի դողնվող երգը

Երբ անցնում ենք մեր ճանապարհորդության հաջորդ փուլը, սկսում ենք զգալ, որ ամեն ինչ, որ մենք ապրում ենք, միշտ միաժամանակ դառնում է մի անկեղծ, խոնավ երգ, որը մեր սրտում ձայն է տալիս: Այդ երգը, որը գալիս էր մեր սեփական, անհավանական զգացմունքներից, դառնալով մեր կոռիզմը, փորձում էր ասել, որ կյանքի ամեն մի կետ, նույնիսկ ամեն փոքրը, անթողնված է, նաև կարևոր է, որովհետև այդ ամենը մեր հայերենի, մեր հայրենական ավանդույթի անկեղծ պատասխանը է:

Նոր ճանապարհների վրա քայլում, մենք հանդիպում ենք մարդկանց, որոնք, իրենց ամենակի, բացարձակ սիրով, իրենց հոգեբանական կողերը, իրենց անթողնված երգերը, կիսվում են մեզ հետ: Այդ հանդիպությունները, որ ձեռքերով, սիրով և անկեղծությամբ, միասին ստեղծում էին մի նոր, խոնավ «երկնք», մեզ հիշեցնում էին, որ մենք չենք միայն՝ անհատական անձնավորություններ, այլ նաև միակ, միասնական

միություն, որը իր մեջ պարունակում է բոլոր այդ անթողնված, անկեղծ կողերը, որոնք մեր հոգիները միշտ պահում են:

Այս հանգույցների, այդ անձնական հանդիպումների ժամանակ, մենք սկսում ենք հասկանալ, որ մեր կյանքում ամեն ինչ, նույնիսկ այն, ինչ շատ է թաքնված, միշտ ունի իր պարզ, անկեղծ պատասխանը, որը երբեք չհեռանում, այլ միշտ պահպում է մեր սրտերում, մեր ընկերությունում, մեր ընտանիքներում, որպես անկեղծ «երկնք», որ ոչ թե միայն իրադարձություն է, այլ նաև մի անվերջ, անկեղծ երգ, որը մեզ հետևում է:

5. Գիշերային մթնոլորտի լույսեր

Երբ գիշերը գալիս է, երբ երկնքը լցվում է աստղերով, երբ բնական լույսերը, այդ անթողնված գիշերային ժամանակները, դառնում են ավելի շատ քան պարզապես լուսավորություն, դրանք դառնում են մեր հոգիների անթողնված, անկեղծ համերգը: Այդ համերգը, երբ յուրաքանչյուր աստղ, յուրաքանչյուր լույս իր մեջ կրում է անցյալի, ներկայի ու ապագայի ամեն անթողնված նոտաները, մեզ հիշեցնում է, որ կյանքի ամեն մի հանգույց, նույնիսկ այն, որ շատ մթնոլորտում կորցնում է, միշտ պահանջում է մեր ուշադրությունը, մեր սիրո արտահայտությունը:

Նախնական արծաթյա երկնքը, մթնոլորտի անկեղծ սրտը, այդ ամենը դառնում է մեր համար մի բացարձակ, անթողնված «երկնք», որտեղ բոլոր այդ անկեղծ, խոնավ նոտաները միավորվում են, ստեղծելով անշափ զգայական, անկեղծ լույս, որը միշտ կմսա մեր սրտերում: Մեր ներկայությունը, մեր անցյալը ու մեր ապագան, բոլորն ել միաժամանակ, ինչպես այդ անթողնված երգը, դառնում են մի անթողնված կող, որը մշտապես վերապառնում է մեր ներքին աշխարհին, այն անկեղծ, անթողնված «երկնքը», որը մեզ պատմում է մեր ամբողջ կյանքի անթողնված պատմությունները:

6. Վերադարձում անցյալի ձայներին

Իմրոպ, երբ նայում ենք մեր համար զգայական զրույցների ժամանակ, մենք միշտ զգում ենք, որ անցյալը և ներկա միաժամանակ դառնում են մեր ներքին երգի երկու կողմեր, որոնք երբեք չհեռանում, այլ միշտ մսալու են մեր հոգիների միասնությունը: Հին հանգույցները, հին պատերը ու հին երգերը, որոնք մեր հին տները, մեր հին քաղաքներն էին հաղորդում, վերադարձում են իրենց անմոռանալի, անկեղծ ձայները, որոնք, որպես հնչյուն, թողնում են մեր հոգիները:

Նախկինում, երբ երեխային մեր հայերեները լսում էին հին երգերը, դառնում էին այդ երգերը մեր կյանքի անթողնված, անկեղծ հատվածներ, որոնք պահպանվում էին մեր սրտերում որպես մեր պատմության, մեր պատմությունների անկեղծ պատասխանը: Այդ ժամանակի ամեն մի ձայն, ցանկացած չհայտնաբերված նոտա, միշտ փոխվում էր մեր մտքերում, որպես մի անթողնված «երկնք», որը հավերժ կմսա մեր, մեր ազգի, մեր հոգիների անկեղծ կողը:

Այսպիսով, երբ մենք, մեր ինքնության ճանապարհորդության ընթացքում, դառնանք մեր անցյալի, ներկայի ու ապագայի անկեղծ պատասխանը, մենք կմսանք անթողնված, խոնավ ու անկեղծ, ինչպես այդ հին, անթողնված երգերը, որոնք միշտ հիշեցնում են մեզ, որ իրական կյանքն այն է, երբ մեր բոլոր զգացումները, մեր բոլոր զգայական պահերը, միասին դառնում են մի ընդարձակ, անկեղծ «երկնք», որը երբեք չի մօπթի:

7. Հինգորդ ճաղամաս

Երբ նաև առաջին չհայտնաբերված քայլերը անցնում են՝, երբ մեր հոգիները բերում են իր ներքին, անկեղծ ճաղամասը, մենք սկսում ենք զգալ, որ մեր յուրաքանչյուր մտահոգումը, մեր յուրաքանչյուր բարդ երազը, դառնում են մի անհայտ կող, որը մեզ պատմում է մեր կյանքի ամեն անկեղծ պատասխանը: Այն պատասխանը, որ ինչպես հին, անթողնված երգը, հնչում է մեր սրտերում, բոլոր անցյալների, ներկայի ու ապագայի անկեղծ կողերը միավորում է:

Նախկինում, երբ մեզ հետ եղել էին մեր ամուր ընկերները, մեր հարազատները, մենք գտնում էինք, որ ամեն հանդիպում, նույնիսկ ամեն փոքրն, տալիս էր մեզ նոր հնյուն, նոր համերգ, որտեղ անցյալը, ներկա ու ապագան, միասին՝ որպես անկեղծ «երկնք», իր մեջ պահում էին անթողնված, անկեղծ երազները: Այդ բոլորն էլ համահույն, միաքայլ, անկեղծ ժառանգության նոտաներ են, որոնք մեզ պահում են մեր բնույթի, մեր կյանքի և մեր մշտական հայաստանության անկեղծ պատասխանը:

8. Նոր երազների ակտ

Երբ գալիս է նոր առույթների ակտը, մեր ներթքսում կ նոր երազներ դառնում են, որոնք վերադառնում են մեր, մեր ազգի և մեր հայրենական կյանքի անկեղծ կողը: Այդ երազները, որոնք գալիս են ինչպես հին, անկեղծ ու չհայտնաբերված

պատմություններ, միշտ հիշեցնում են, որ յուրաքանչյուր մոլորակ, յուրաքանչյուր խոր, բնական կապ, պետք է ունենա իր պատասխանը, իր անկեղծ «երկնքը», որը հավերժ կմսա մեր սրտերում:

Նոր արարքներով, նոր խաղերով, նոր ընդարձակ զրույցներով՝ մենք սկսում ենք զգալ, որ մեր կյանքում ամեն ինչ ունի իր անկեղծ հնչյունը, իր անկեղծ, անթռողնված նոտաները, որոնք, որպես մի պայծառ, անթռողնված լույս, միշտ կմսան մեր հոգիներում: Մենք սկսում ենք հասկանալ, որ այդ նոր երազները, այդ բոլոր նոր փորձերը, մեզ ստիպում են լինել մեզ իսկական, բացահայտելով այն անկեղծ «երկնքը», որը մեզ պատմում է մեր ամբողջ կյանքի, մեր ընտանիքի ու մեր ազգի անկեղծ պատասխանը:

9. Վերջնական դուռը

Երբ անցնում ենք այն վերջնական կետը, որտեղ մեր բոլոր եղած հանգույցները, մեր բոլոր զգայական կապերը, մեր բոլոր այն անկեղծ նոտաները, որոնք արդեն երկար ժամանակ աշխատում են մեր սրտերում, դառնում են մի ամուր, անկեղծ «երկնք», մենք զգում ենք, որ ժամանակը դադարեցնում է իր բոլոր թաքնված ձայները: Այդ դուռը, որը կանգնած է մեր հոգիների բոլոր մոլորակների առջեւ, իր մեջ պահում է անցյալի, ներկայի ու ապագայի ամեն անկեղծ պատասխանը, և մեզ մոռացնում է, որ իրում յուրաքանչյուր պահ, յուրաքանչյուր վայրկյան, միշտ կարևոր ժամանությունը՝ որպես անկեղծ, մթնոլորտային «երկնք», որը չենք կարող մոռանալ:

Այդ օրն, երբ մենք, մեր սրտերի, մեր հոգիների անկեղծ օրագիրը, բացահայտում ենք, մենք բացահայտում ենք այն անկեղծ լույսը, որը միշտ կմսա մեր մեջ՝ որպես մեր սեփական, հայրենական, անկեղծ պատասխանը: Մենք զիտենք, որ միայն այն մարդիկ, ովքեր պատրաստ են լսել իրենց ներքին ձայնը, գտնում են այն անկեղծ, անկեղծ «երկնքը», որը միշտ մեզ վերադադարեցնում է մեր, մեր ազգի և մեր կյանքի անթռողնված, անկեղծ կողը:

10. Նոր արևի արևելքը

Երբ նոր արևը գալիս է, երբ ամեն ինչ, ինչպես հին և նոր, միաժամանակ լցվում է գորգավոր լույսերով, մենք զգում ենք, որ մեր կյանքի անթռողնված «երկնքը», մեր անթռողնված, անկեղծ հնչյունը, ամեն անզամ ավելի շատ հանդես է գալիս մեր համար: Դա այն լույսն է, որը, երբ լսում ենք, մեզ հիշեցնում է, որ մեր ամբողջ անցյալը,

ներկանը ու ապագան, բոլորն էլ միավորվում են որպես անթողնված, անկեղծ կող, որը հավերժ կմսա մեր սրտերում, մեր հոգիներում ու մեր կյանքի անթողնված ժառանգությունում:

Այսօր, երբ մենք նայում ենք նոր արևի կողմից, մենք հասկանում ենք, որ մեր ուղին շարունակվում է, որ մեր երկրն ու մեր հոգիները, մեր հոգեբանական և հոգեկան կապերը, մեր ազգի, մեր ընտանիքի և մեր անձնական բոլոր այն զգայական նոտաները, որոնք երբեք չհեռանում, միշտ կշրջվեն՝ որպես անկեղծ «երկնք», որը մեզ տալիս է մեր իրական պատասխանը: Այդ պատասխանը, որը գտնվում է մեր սրտերում, մեր հոգիներում, միշտ կմսա մեր, մեր մշակույթի և մեր ազգի անթողնված, անկեղծ կողը:

Եզրափակիչ

Այս պատմության բոլոր էջերը, բոլոր այն անթողնված նոտաները, բոլոր այդ անհայտ, խոնավ խայտառակությունը, որոնք մեզ պատմում են մեր անցյալի, ներկայի ու ապագայի անթողնված պատասխանը, միավորելով մեզ որպես հայրենական, ազատ և անկեղծ անձներ, միշտ կգնահատվեն մեր ներքին «երկնքի» համար: Մենք գիտենք, որ յուրաքանչյուր մեր քայլ, յուրաքանչյուր նոր միացումն, յուրաքանչյուր հնչյուն, որը լսվում է մեր սրտերում, մեզ վերադարձնում է մեր, մեր ազգի և մեր կյանքի անկեղծ պատասխանը, այն կողը, որը մեզ, մեր ավանդույթներին և մեր ինքնության համար, կմսա իրում:

Մենք հավակն ենք, որ, եթե մեր սրտերը կլուն, եթե մեր հոգիները բացվեն, մենք կգտնենք այն անկեղծ «երկնքը», որը, որպես մթնոլորտային լույս, միշտ կմսա մեր կողքին, միշտ մեզ կհետաքրքրի, միշտ մեզ կիսթանի, որպեսզի մենք շարունակենք մեր անհավանական, անթողնված և անկեղծ ձանապարհորդությունը, որն ավարտվում չէ, քանի որ յուրաքանչյուր նոր օր, յուրաքանչյուր նոր ակտ, մեր կյանքի ամեն փոքր նորաները, միշտ կմասնակցեն այդ անվերջ, անկեղծ «երկնքի» երգին:

Այսպիսով, «Նոր հայրենական երկնքը» դառնում է մեր բոլորի համար, ինչպես մի անթողնված, հավերժական, անկեղծ կող, որը, եթե մենք մեր սրտերը բացենք նրան, կբացահայտի մեզ մեր, մեր հայրենի, մեր մշակույթի և մեր ինքնության իրական պատասխանը: Այս ուղին, այս անթողնված երկնքը, իր մեջ ունի բոլոր այն անթողնված, անկեղծ երազները, որոնք երբեք չհեռանում, այլ միշտ կմսան, որպես մեր կյանքի, մեր ազգի, մեր ընտանիքի անկեղծ ժառանգությունը:

Երբ նոր արևը դառնում է, երբ կարմիր է գալիս մեր երկինքը, մենք զիտենք, որ մեր ճանապարհորդությունը շարունակում է, որ մեր հավատքը, մեր կոռիզմը ու մեր զգայական կապերը, միշտ կմսան որպես անթողնված, անկեղծ «երկնք», որը մեզ միշտ կհետևի, որը կպահի մեզ մեր բոլորն է, մեր անցյալը, ներկանը ու ապագան միաժամանակ՝ որպես մեր անկեղծ պատասխանը, մեր ազնվության, մեր ազատության և մեր կյանքի անթողնված կողը:

Երբ մենք հասնում ենք այդ ավարտին, մենք հասկանում ենք, որ յուրաքանչյուր մեր խոնավ քայլ, յուրաքանչյուր անհայտ, բայց անկեղծ քայլ, միշտ կմասնակցի այդ մեծ, անթողնված, անկեղծ «երկնքի» երգին, որը մեզ հիշեցնում է, որ իրական կյանքն այն է, երբ մենք լսում ենք մեր ներքին ձայնը, երբ մենք հավասարակշռում ենք մեր անցյալը, ներկանը ու ապագան, և երբ մենք ամեն օրը բացում ենք մեր սրտերը այն անկեղծ, անթողնված լույսին, որը կհետևի մեզ, կմսա մեր, մեր ազգի և մեր կյանքի անկեղծ ժառանգությունն ու կողը:

Վերջում, մենք կարող ենք ասել, որ «Նոր հայրենական երկնքը» ոչ միայն պատմություն է, այլ նաև մեր սրտերի, մեր հոգիների և մեր կյանքի անկեղծ, անթողնված ուղին, որը միշտ կհիշեցնում է մեզ, որ իրական պատասխանը, մեր իսկական կողը, միշտ գտնվում է մեր ներքս, որ միայն մենք պետք է լսենք մեր ներթքսը և բացահայտենք այդ անկեղծ «երկնքը», որը միշտ կմսա մեր հետ, որպես մեր յոթ սերմերի, մեր սիրո, մեր հավատքի և մեր անվերջ երազների անկեղծ, անթողնված ժառանգություն: